

Ploure sobre mullat o la cultura en pandèmia

Publicat per [Interacció](#) [1] el 12/04/2021 - 09:38

Avui dia, escriure un article d'actualitat evitant les paraules 'pandèmia' o 'coronavirus' és una entelèquia. Per tant, és evident que sintetitzar i analitzar els continguts de la comunitat virtual d'Interacció del primer trimestre de 2021 ens portarà a parlar dels estralls de la covid-19 i del futur immediat del sector cultural. Ara bé, no ens equivoquem: la situació sanitària actual no és l'únic tema que afecta les polítiques i la gestió culturals. Un repàs exhaustiu als articles publicats a Interacció entre el gener i el març d'aquest any ens mostra que l'estatu quo de la cultura és el resultat de dinàmiques que s'arrosseguen de lluny i que el virus tan sols ha exacerbat. La situació crítica del sector cultural ha generat molts titulars d'impacte. Però, com diu la dita, plou sobre mullat. I ja sabem que amb tanta aigua és fàcil ofegar-se. Si més no, a la comunitat virtual s'ha parlat dels reptes de la cultura en temps de pandèmia i de les perspectives de futur marcades per la incertesa, però també de la necessitat de transformar el món cultural per fer front a temes candents com la precarietat del sector, la participació cultural, la democratització de les polítiques culturals, la digitalització, el medi ambient o les violències masclistes.

Durant la pandèmia, els espais culturals han hagut d'abaixar la persiana | ACN

D'entrada, Interacció s'ha omplert de dades i valoracions de l'estat de la cultura en temps de pandèmia. I és que si comparem les estadístiques del 2019 amb les del 2020, o fins i tot les del 2021, ens adonarem de quina manera la clatellada vírica ha sacsejat un sector que ja feia equilibris com un funambulista. L'[enquesta de població activa del quart trimestre](#) [2] de l'any passat mostra la caiguda del nombre de persones que treballen en cultura. Els

contractes han canviat ja que augmenten els no assalariats; això és sinònim de més precarietat. I, a més, a qui més ha afectat la pèrdua de llocs de feina és a les dones. Però l'impacte no és només econòmic, sinó també personal i per això [el CoNCA va crear a principis de febrer un qüestionari](#) [3] per valorar aquesta dimensió de la crisi. Cal remarcar que un dels sectors que més ha patit i segueix patint els embats de la pandèmia és el de les [arts escèniques](#) [4], però especialment el de les [arts de carrer](#) [5]. És clar: el que singularitza aquestes manifestacions artístiques és l'experiència vivencial i en comunitat, dos aspectes que la reclusió i el confinament fan impossibles. De la mateixa manera, el món de l'[associacionisme](#) [6], el [sector dels llibres](#) [7] o les [sales de cinema](#) [8] han hagut de fer mans i mànigues per mantenir-se dempeus, sovint amb una sabata i una espadenya.

Ara bé, les dificultats han inspirat el sorgiment de pràctiques innovadores i enriquidores. Els creadors teatrals han apostat per obrir les seves propostes a l'aire lliure i al format digital: la recuperació del format de radioteatre, molt popular als anys 50 i 60, n'és un exemple. De la mateixa manera, les entitats de cultura popular han tingut l'oportunitat de posar-se al dia i fer el salt a Internet, les llibreries han vist com augmentava el nombre de lectors tot i la caiguda de vendes i els cinemes de proximitat s'han beneficiat del públic local. Ja se sap: d'un gran mal en pot sortir un gran bé, o com a mínim, algun bé.

Més enllà de les dades, la pandèmia ha reafirmat l'evidència: la cultura és un bé essencial. I no ho diem pel [gest del Govern](#) [9] de posar-li aquesta medalleta tan efectista i sense repercussió en els pressupostos, que segueixen [per sota del 2% que reclama el sector](#) [10]. Tot el sector cultural ja ho sabia, que la cultura és imprescindible, però el confinament sembla haver obert els ulls a més gent. I és que ha estat fonamental per afrontar la pandèmia, segons han revelat els resultats d'[una enquesta de l'Institut de Cultura de Barcelona](#) [11]. Mentre la porta del carrer era tancada, la cultura ens ha permès obrir finestres per evadir-nos, ens ha mantingut connectats, encara que fos de manera digital, ens ha fet reflexionar sobre el present i, en el fons, ha estat un bàlsam espiritual. És veritat que això últim pot sonar una mica esotèric, però no és només una opinió nostra: la Xarxa d'Organitzacions de Museus Europeus ([NEMO](#) [12], en anglès) ha apostat de manera contundent, en un [informe de principis d'any](#) [13], per "mantenir els museus oberts durant aquests temps difícils com a forma per oferir a la ciutadania un espai segur, favorable per al seu descans i recuperació emocional." Encara que sigui poc científic i rigorós dir-ho, podem negar que la cultura té quelcom de màgic?

Els museus han rebut una atenció especial en els continguts d'aquests mesos a Interacció. D'una banda, s'ha destacat l'embranchida en el procés de digitalització d'una gran quantitat d'institucions museístiques arran del confinament; per exemple, els [museus de Sitges](#) [14] han multiplicat els usuaris virtuals ja que han repensat les activitats i han fet un esforç per posar a l'abast de tothom les seves col·leccions. De fet, la xarxa europea ENCATC, a través de [la seva revista](#) [15], també ha parlat de la digitalització com un dels reptes més immediats dels museus, de la mateixa manera que s'ha plantejat quin és el futur del turisme cultural. I quan comencem a debatre què és (o què hauria de ser) un museu hem de reflexionar, de manera inevitable, sobre quina és la seva funció. Emergeixen, llavors, els conceptes '[mediació](#)' i '[educació](#)' [16], que segons l'idioma tenen connotacions diferents prou notables i que cal esclarir per permetre el debat. Cal recordar que en la [proposta de definició de 'museu' de l'ICOM](#) [17] (International Council of Museums) de 2019 s'obviava la funció educativa d'aquestes institucions. En aquesta línia, per [reivindicar la feina dels educadors de museus](#) [18], Myriam González ha analitzat, juntament amb Ashley Mask, la situació d'aquest col·lectiu a Barcelona i Nova York. Quina és la conclusió? Un museu no pot ser transformador si els seus educadors i/o mediadors treballen des d'una "posició de precarietat, inestabilidad y de falta de reconocimiento profesional." Ja hi tornem a ser: la precarietat, omnipresent com el virus de la covid-19.

Visitants al Museu Dalí de Figueres | ACN

Malgrat que la crisi sanitària ha fet relluir els beneficis de la cultura, la precarització del sector s'ha agreujat. Com [ha explicat amb claredat Nicolas Barbieri](#) [19], el coronavirus també ha clavat una estocada pràcticament mortal a la participació cultural, que és un dret fonamental, i que el creixement del consum digital no ha pogut mitigar. Les nostres interaccions socials s'han erosionat per la imposició del distanciament social. Per tant, "és el moment per desenvolupar polítiques culturals que abordin dues cares del mateix conflicte: la desigualtat-precarietat en el treball (cultural) i la desigualtat-inequitat en la participació cultural. La reactivació del sector cultural no pot anar deslligada de la lluita contra les desigualtats en l'exercici dels drets culturals." De la mateixa manera, la cultura no es pot desentendre de la lluita contra altres injustícies, tal com veurem més endavant.

Precisament la participació cultural i, més concretament, els processos participatius, han estat un dels temes sobre els quals s'ha debatut a la comunitat virtual. L'[Observatori Basc de la Cultura](#) [20] va presentar un estudi amb un enfocament propi en què evidenciava que participar en cultura té un impacte positiu "en la satisfacció con la vida, la tolerancia social y la generación de lazos sociales." Així, el CERC va organitzar un curs per tal de [repensar la participació ciutadana](#) [21] i tendir a models menys verticals, en què els públics es facin seves les polítiques culturals. Tal com explicaven els formadors, la crisi de 2008 i el moviment dels indignats van fer créixer la demanda de processos democràtics amb un paper més actiu de la ciutadania. L'objectiu: reformular la governança des de la base, empoderar els públics i dissenyar polítiques i programacions culturals de més qualitat. Els [laboratoris ciutadans](#) [22] són un bon exemple d'espai de reunió del veïnat per endegar projectes experimentals que milloren la vida en comú i creen comunitat. El cas del [Medilab Prado](#) [23], a Madrid, és paradigmàtic. Per això, que el seu futur no estigui garantit és una mala notícia. A casa nostra, tant l'estudi sobre el [futur teatre municipal de Canet de Mar](#) [24] com el [Pla d'Acció Cultural de Prats de Lluçanès](#) [25], ambdós duts a terme amb la col·laboració del CERC, han estat elaborats incorporant processos de participació ciutadana. És evident: la cultura és millor fer-la que no pas que te la facin. A més, implicar els agents del territori pot servir per [fer valer els pobles a través de la cultura](#) [26] i evitar-ne la despoblació. Cal tenir en compte que la participació cultural implica diàleg i confluència d'interessos i agents molt diferents, de manera que sovint són necessàries les tècniques de mediació per gestionar els possibles conflictes. Ho explica [Maria Munné en una entrevista](#) [27] arran

del curs del CERC “La mediació en els conflictes culturals.”

La cultura dona vida als pobles, com ara Penelles | Sílvia Colomé

En temps de vaques magres cal prioritzar els recursos: si la ciutadania participa en l'elaboració de les polítiques cultural, no només en processos de consulta, el seu impacte serà més significatiu. Potser aquest model pot donar respostes a Jordi Lon Quintana, que es preguntava en un article [on ha d'anar la despesa pública en cultura](#) [28]. I és que, des del seu punt de vista, “la prioritjació de les polítiques culturals hauria de tenir a veure amb el retorn social de les inversions fetes, amb el benefici col·lectiu, més que no pas amb la naturalesa de les manifestacions.” Precisament aquest “benefici col·lectiu” enllaça amb una pregunta doble: quin és el valor social de la cultura i com es pot mesurar? A casa nostra, l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat ha apostat per la recopilació i tractament de dades massives a través d'un [nou model analític](#) [29] per avaluar la seva acció cultural. Ho volem remarcar: la implementació de la intel·ligència empresarial en el tractament de dades culturals també és digitalització. D'altra banda, la xarxa de treball Eurocities Culture Forum Working Group es va plantejar aquesta doble pregunta en una [trobada a Göteborg](#) [30] en la qual es van compartir experiències, com la de la ciutat de Leeds i el seu [Centre for Cultural Value](#) [31]. El British Council, en [un informe elaborat per Nordicity](#) [32], ha anat més enllà i ha analitzat els projectes que té arreu del planeta per remarcar de quina manera contribueixen a assolir els objectius de desenvolupament sostenible ([ODS](#) [33]) de l'Agenda 2030. Cal tenir en compte que la cultura no apareix esmentada en aquest llistat de metes tot i ser un agent imprescindible per a la seva consecució.

El medi ambient també ha tingut un paper protagonista en el debat sobre les polítiques i la gestió culturals. La crisi de la covid-19 ha posat sobre la taula la necessitat peremptòria de canviar la manera com ens relacionem amb el planeta. El clam per una transformació sostenible del nostre modus vivendi ha estat un mantra al qual el món de la cultura s'ha sumat. I és que la pandèmia és una oportunitat per fer un canvi en matèria mediambiental, tal com ha remarcat [l'última edició de la revista Perifèrica](#) [34]. El turisme cultural és un altre dels sectors que pot tenir una incidència directa en aquesta qüestió. Les [incorporacions recents](#) [35] al catàleg Cercles ho demostren. Més enllà de l'entorn natural, la cultura també ha de revisar i incidir en la manera com ens relacionem entre nosaltres. Arran de la celebració del Dia Internacional de les Dones, el sector cultural s'ha preguntat de quina manera pot contribuir a [l'erradicació de les violències masclistes](#) [36], especialment en l'oci nocturn, i fins i tot [si la cultura és igualitària](#) [37]. I és que [ser dona i artista](#) [38] suposa un cúmul de desavantatges: a la dificultat intrínseca de la producció artística professional cal sumar-hi les bretxes salarials, l'existència de sostres de vidre i la lluita per la visibilització de la desigualtat flagrant en el sector cultural.

En resum, en aquest primer trimestre els continguts publicats a Interacció han fet palès que una cosa és la cultura

en pandèmia i una altra, la cultura de la pandèmia. Per la seva naturalesa líquida i la capacitat de sobreviure al caire de l'abisme, la cultura s'adapta en els entorns de crisi i esdevé fonamental per a superar-los. La covid-19 està sacsejant la idea de normalitat de manera que ja no sabem ben bé quina és la vella i quina la nova. Com diu el tòpic, en moments de canvi sorgeix l'oportunitat. Les idees, les propostes, els agents, la creativitat, les tenim. Ara només falta aquella espurna de voluntat de les persones encarregades de fer l'última empenta per aconseguir que, en la propera pandèmia, en comptes de contagiar-nos un virus, ens contagiem cultura.

Categories: Article

Etiquetes: polítiques públiques

Etiquetes: COVID-19

Etiquetes: pandèmia

Etiquetes: Cultura

- [39]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/cultura-pandemia>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/poblacio-ocupada-epa-iv2020>

[3] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/conca-enquesta-impacte-covid-19>

[4] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/arts-esceniques-covid-19>

[5] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/informe-arts-carrer>

[6] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/entre-incertesa-esperanca-xarxanet>

[7] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/sector-llibre-pandemia>

[8] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/sales-cinemes-petites>

[9] <https://web.gencat.cat/ca/actualitat/detall/El-Govern-declara-la-cultura-be-essencial>

[10] https://cat.elpais.com/cat/2020/01/08/cultura/1578518783_789836.html

[11] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/cultura-pandemia>

[12] <https://www.ne-mo.org/>

[13] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/responsabilitat-social-ecovid-19-museus>

[14] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/museus-Sitges-dades>

[15] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/encatc-vol102>

[16] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/educacio-museus-CECA>

[17] <https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/>

[18] <https://www.elmuseotransformador.org/en-defensa-de-los-educadores-de-museos-y-el-poder-de-las-palabras/>

[19] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/precaritzacio-sector-cultural>

[20] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/explorar-participacio-cultural>

[21] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2021/governanca-participacio-cronica>

[22] <https://www.opendemocracy.net/es/laboratorios-ciudadanos-necesidad-cultural/>

[23] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/laboratoris-ciudadans>

[24] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/teatre-canet-mar>

[25] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/PAC-prats-llucanes>

[26] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2021/ruralitat-cultura>

[27] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/entrevista-maria-munne>

[28] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/on-anar-despesa-publica-cultura>

[29] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/avaluar-accio-cultural-municipis>

[30] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/mesurar-impacte-social-cultura>

[31] <https://www.culturalvalue.org.uk/>

[32] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/pilar-absent-cultura-ods>

[33] <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

[34] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/periferica-revista>

[35] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/lilibres-febr>

[36] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2021/entrevista-carla-alsina-ivet-oriols>

[37] <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1934585-la-cultura-es-igualitaria.html>

[38] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2021/dones-cultura-sostre-vidre>

[39] <https://interaccio.diba.cat/node/8556>